

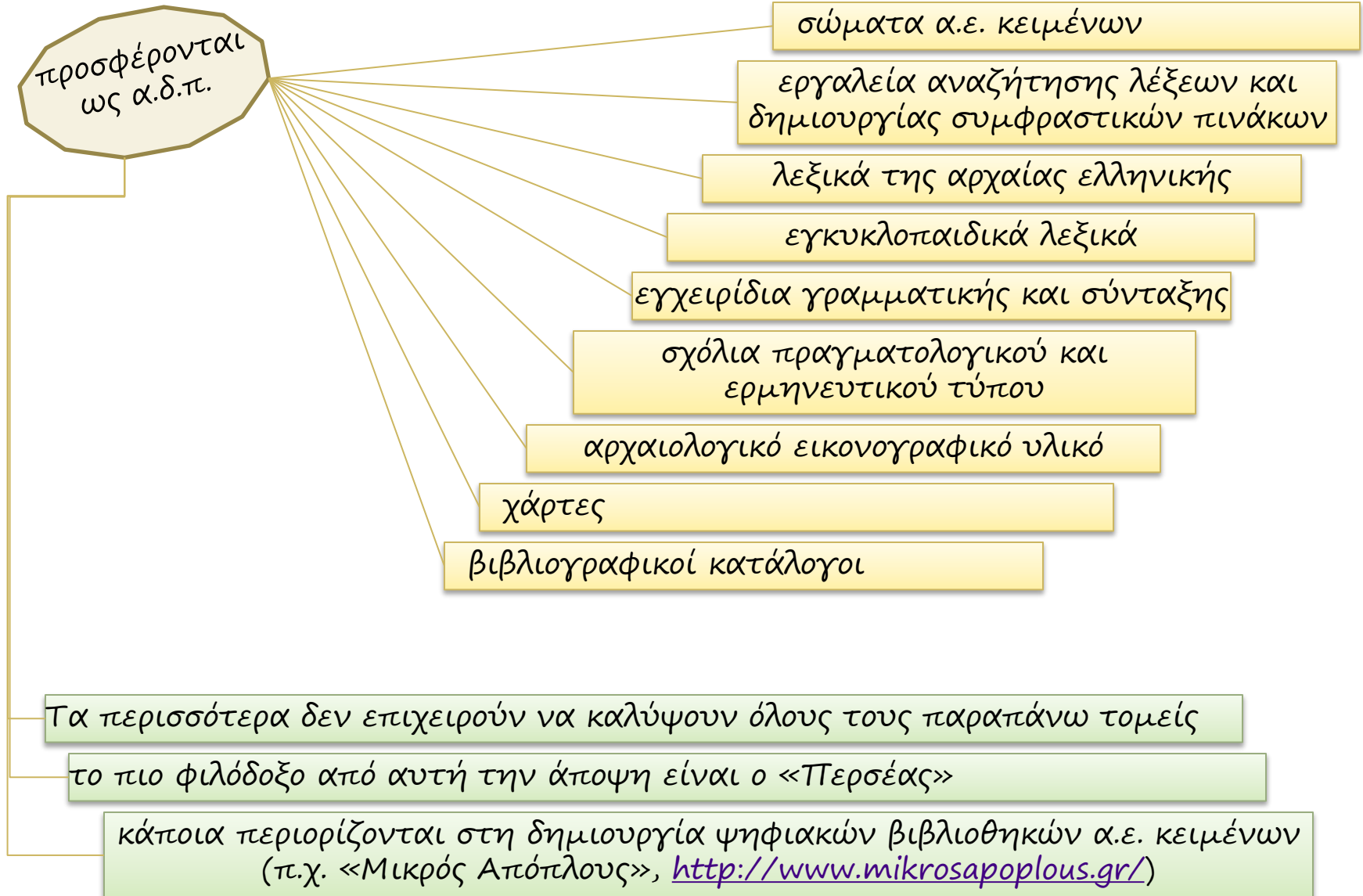
ΕΝΟΤΗΤΑ IV

5.2.

Ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα
και
διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών

Σωτήρης Τσέλικας

A. Ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα για τα αρχαία ελληνικά

Β. Σώματα κειμένων και διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών

η δυνατότητα
αναζήτησης λέξεων

(α) στο περιβάλλον του «Περσέα»,

(β) στην ιστοσελίδα του «Thesaurus Linguae Graecae» (το πλήρες σώμα μόνο με συνδρομή)

(γ) στο περιβάλλον της «Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα» του ΚΕΓ

ή σε επιμέρους ενότητες που ενδιαφέρουν
π.χ. σε ένα έργο, σε έναν συγγραφέα, κλπ

αποδελτιώνει όλες τις εμφανίσεις
ενός τύπου σε ολόκληρο το σώμα

εμφανίζεται ο τύπος/παράθεμα με τα συμφραζόμενά του

δυνατότητα να μεταφερθεί ο χρήστης και στο οικείο κείμενο
και να δει το παράθεμα μέσα στα ευρύτερα συμφραζόμενά του

και μεταφράσεις (Περσέας - Πύλη)

→ διερεύνηση εκ μέρους των μαθητών:
της σύνταξης μιας λέξης
της σημασιολογικής διαφοροποίησής της ανάλογα με τα συμφραζόμενα
για εργασίες σε επίπεδο ερμηνευτικό

ενδεικτικοί τρόποι αξιοποίησης σ.κ.

προς την κατεύθυνση της διερευνητικής μάθησης και αυτενέργειας

(α) ΣΥΝΤΑΞΗ

με κατάλληλες αναζητήσεις διαπιστώνουν την ύπαρξη κάποιων α.ε. συντακτικών δομών.

π.χ. δίνοντας στους μαθητές κατάλογο ρημάτων, όπως: μέμνημαί, επιλανθάνομαι, ἄμελῶ, ἐπιμέλομαι, κήδομαι, βοηθῶ, ἐννοῶ, πείθομαι, ἔπομαι κ.ά.

Προτρέπονται:

να βρουν και να τεκμηριώσουν με παραδείγματα την πτώση με την οποία συντάσσονται

να τεκμηριώσουν με παραδείγματα την πτώση με την οποία συντάσσονται

να τα κατατάξουν σε κατηγορίες

→ συνειδητοποιήσουν ότι η πτώση του αντικειμένου σχετίζεται με τη σημασία του ρήματος

διερεύνηση ποικίλων λειτουργιών που έχουν σύνδεσμοι ή μόρια της αρχαίας ελληνικής.

π.χ. στα αποτελέσματα της αναζήτησης με το λήμμα «όπως»

Προτρέπονται:

να διακρίνουν σε συγκεκριμένο αριθμό παραδειγμάτων τις διαφορετικές λειτουργίες

να διακρίνουν τις τελικές προτάσεις που εισάγονται με τον τελικό σύνδεσμο όπως

από τις αναφ. παραβολικές και τις πλάγιες ερωτήσεις (εισάγονται με αναφ. επίρρ. όπως)

(β) ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑ

δυνατότητα προβληματισμού για τη διαφορετική σημασία της ίδιας λέξης ανάλογα με τη σύνταξή της ή με τα γενικότερα συμφραζόμενά της

π.χ. αναζητώντας παραδείγματα χρήσης του ρήματος «ήγοῦμαι»

μπορεί ο μαθητής να διακρίνει τις διαφορετικές σημασίες του ανάλογα με το αν συντάσσεται με απαρέμφατο ή γενική: «νομίζω» (ήγοῦμαι + απαρέμφατο) και «οδηγώ, είμαι επικεφαλής» (ήγοῦμαι + γενική).

Archaea Ellhnikh Glwssa kai Grammatia

Συμφραστικός Πίνακας Αρχαίων Ελληνικών Κειμένων

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

Επιλογές αναζήτησης

ήγοῦμαι: 78 συγγραφές [1 - 10]

ήγοῦμαι (78)

ΔΙΣΚΙΝ 3.122	οὐδ' ἐν ταῖς αὐταῖς ἡμέραις ὄξον ἠγοῦμαι μεμνήσθαι τοῦ θεοῦ τοῦτου κάκεῖνον
ΑΜΛΟΚ 1.9	Τὰ μὲν οὖν δίκαια γινώσκων ὄμωρ ἠγοῦμαι καὶ αὐτοὺς παρεσκευάσθαι, ὡςπερ ἐγώ
ΔΗΚ 14.1	ἐγὼ δ' ἐκείνων μὲν ἔπανον τὸν χρόνον ἠγοῦμαι μέγιστον, οὐ πολλοῦ γεγενημένου μετῴ
ΔΗΚ 14.3	πάντα καὶ τοῦθ' ὑποκίεσθαι ἠγοῦμαι γὰρ, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς Ἕλληνας,
ΔΗΚ 14.8	τοὺς μὲν πολέμους ἅπαντας ἀναγκασίως ἠγοῦμαι τρήρων καὶ χρημάτων καὶ τόπων
ΔΗΚ 14.31	ἔχων, ἀληθὲς εἶναι μοι δοκί. ἐγὼ γάρ ἠγοῦμαι ἐπὶ μὲν Αἴγυπτον καὶ Ὀρόνταν καὶ τινὰς
ΔΗΚ 14.31	δὲ τὴν Ἑλλάδα Ἑλληγ' οὐδὲν ἀν' ἔλθειν ἠγοῦμαι, ποῖ γὰρ αὐτὸς τρέμει μετὰ ταῦτα,
ΔΗΚ 14.32	προέσθαι βουλήσεται, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἠγοῦμαι, οὐ μὲν οὐδ' ἐκείνη συμφεραῖ ζήνοισ
ΔΗΚ 15.14	κεχηρημένους οὐδ' ἀν' ὅμιν βεβαίους ἠγοῦμαι γενέσθαι συμμάχους, καὶ ταῦτ
ΔΗΚ 15.16	τοῦτο δ' οὐ μικρὸν ὠφέλειαν αὐτοῖς ἠγοῦμαι φημί δὲ χρεῖνα περᾶσθαι σῶζειν τοὺς

στην περίπτωση των ρημάτων που συντάσσονται με κατηγορηματική μετοχή και απαρέμφατο, π. χ. με κάποια παραδείγματα από το λήμμα "φαίνεται", ο μαθητής μπορεί να διακρίνει ανάμεσα στη σημασία «είναι φανερό ότι» (φαίνεται + κατηγορηματική μετοχή) και «δίνει την εντύπωση ότι» (φαίνεται + απαρέμφατο).

Διαφοροποίηση της σημασίας του ρήματος ανάλογα με τη φωνή, π.χ. με τις καταγραφές στα λήμματα "εἶλον" και "εἶλοντο", ο μαθητής μπορεί να διακρίνει τις σημασίες του ενεργητικού αἰρῶ (=κυριεύω, συλλαμβάνω) από το μέσο αἰροῦμαι (=εκλέγω).

Διαφοροποίηση της σημασίας ανάλογα με τα ευρύτερα συμφραζόμενά της, π.χ. μπορούν να διερευνηθούν οι σημασίες του ρήματος φεύγω, το οποίο στα α.ε, πέρα από τη σημασία που διατηρεί και σήμερα, σημαίνει και «ξεφεύγω, αποφεύγω», ενώ σε πολιτικά συμφραζόμενα σημαίνει «εξορίζομαι» και σε δικανικά «κατηγορούμαι, ασκείται δίωξη εναντίον μου».

(β) ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΑ

Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις ο μαθητής μπορεί να βοηθηθεί από τις μεταφράσεις που υπάρχουν στα περιβάλλοντα του «Περσέα» και της «Τύλης», αλλά και από εγχειρίδια σύνταξης

ΛΥΣΙΑΣ, ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ

ΛΥΣ 24.1–27

Κατάλογος κειμένων | Απόκρυψη μετάφρασης

Προοίμιον (§1–3): Τα κίνητρα του κατηγορού – Διήγησις–ἀπόδειξις (§4–20): Προσπάθεια ανασκευής του ισχυρισμού του κατηγορού περί σωματικής ικανότητας του "αδυνάτου" – Ἐπίλογος (§21–27): Ἐκκληση στους δικαστές για δίκαιη ετυμηγορία

“ Ο ομιλητής, άνθρωπος με φυσική αναπηρία, μιλώντας στη Βουλή των Πεντακοσίων, προσπαθεί να διατηρήσει το δικαίωμα να λαμβάνει το ετήσιο χρηματικό επίδομα που χορηγούσε το δημόσιο ταμείο στους ανάπηρους και τους φτωχούς.

[1] Οὐ πολλοὺ δὲω χάριν ἔχειν, ὦ βουλή, τῷ κατηγορῷ, ὅτι μοι παρεσκεύασε τὸν ἀγῶνα τούτον· πρότερον γὰρ οὐκ ἔχων πρόφασιν ἐφ’ ἧς τοῦ βίου λόγον δοίην, νυνὶ διὰ τοῦτον εἴληφα. καὶ πειράσομαι τῷ λόγῳ τούτῳ μὲν ἐπιδείξεια ψευδόμενον, ἑμαυτὸν δὲ βεβιωκότα μέχρι τῆσδε τῆς ἡμέρας ἑπαινοῦ μάλλον ἀξιὸν ἢ φθόνου· διὰ γὰρ οὐδὲν ἄλλο μοι δοκεῖ παρεσκευάσαι τόνδε μοι τὸν κίνδυνον οὗτος ἢ διὰ φθόνον. [2] καίτοι ὅστις τούτοις φθονεῖ οὐς οἱ ἄλλοι ἔλεοσθαι, τίνας ἂν ὑμῖν ὁ τοιοῦτος ἀποσχέσθαι δοκεῖ πονηρίας; εἰ μὲν γὰρ ἔνεκα χρημάτων με συκοφαντεῖ – εἰ δ’ ὡς ἐχθρόν ἑαυτοῦ με τιμωρεῖται, ψευδεται· διὰ γὰρ τὴν πονηρίαν αὐτοῦ οὔτε φίλῳ οὔτε ἐχθρῷ πώποτε ἐχρησάμην αὐτῷ. [3] ἤδη τοίνυν, ὦ βουλή, δηλὸς ἐστί φθόνων, ὅτι τοιαύτη κεχηρημένος συμφορᾷ τούτου βελτίων εἰμί· πολλίτης. καὶ γὰρ οἶμαι δεῖν, ὦ βουλή, τὰ τοῦ σώματος δυστυχήματα τοῖς τῆς ψυχῆς ἐπιτηδεύμασιν ἴσασθαι, [καλῶς]. εἰ γὰρ ἐξ ἴσου τῆ συμφορᾷ καὶ τὴν διάνοιαν ἔξω καὶ τὸν ἄλλον βίον διαίξω, τί τούτου διοίσω;

[4] Περὶ μὲν οὖν τούτων τσαυτὰ μοι εἰρήσθω· ὑπὲρ ὧν δὲ μοι προσήκει λέγειν, ὡς ἂν οἶόν τε διὰ βραχυτάτων ἐρίῳ. φησὶ γὰρ ὁ κατηγορὸς οὐ δικαίως με λαμβάνειν τό παρά τῆς πόλεως ἀργύριον· καὶ γὰρ τῷ σώματι δύνασθαι καὶ οὐκ εἶναι τῶν ἀδυνάτων, καὶ τέχνην ἐπίστασθαι τοιαύτην ὥστε καὶ ἄνευ τοῦ διδομένου τούτου ζῆν. [5] καὶ τεκμηρίοις χρῆται τῆς μὲν τοῦ σώματος ῥώμης, ὅτι ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίνω, τῆς δ’ ἐν τῇ τέχνῃ εὐπορίας, ὅτι δύναμαι συνεῖναι δυναμένοις ἀνθρώποις ἀναλίσκειν. τὴν μὲν οὖν ἐκ τῆς τέχνης εὐπορίαν καὶ τὸν ἄλλον τὸν ἐμὸν βίον, οἶος τυγχάνει, πάντας ὑμᾶς οἶομαι γινώσκειν· [6] ὁμῶς δὲ

Σ. Τζουμελέας

Γ.Α. Ράπης

Ἐγνωσθῶν ἔχεσθαι, κύριοι βουλευταῖ, τὸν μνηστῆρα ποῦ μοι παρεσκεύασεν αὐτὴν ἐδῶ τὴν δίκην. Διότι, ἐνῶ πρωτύτερα δὲν εἶχον ἀφορμὴν, ἐκ τῆς ὁποίας ὁρμώμενος να λογοδοτήσω διὰ τὴν ζωὴν μου, τῶρα ἐξ αἰτίας τούτου ἔχω λάβει. Καὶ θα προσπαθῆσω να ἀποδείξω διὰ τοῦ λόγου μου ὅτι οὗτος μὲν ψευδεται, ἐγὼ δὲ ἔχω ζῆσει μέχρι σήμερον ἀξιὸς ἑπαινοῦ μάλλον ἢ φθόνου. Διότι φρονῶ ὅτι ἀπὸ φθόνου καὶ μόνον μοι παρεσκεύασε τὴν σημερινὴν δίκην. Καὶ ὁμῶς, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος φθονεῖ, ὅσους οἱ ἄλλοι λυποῦνται, ἀπὸ ποῖαν πονηρίαν νομίζετε ὅτι ὁ τοιοῦτος ἀνθρώπος δύναται να ἀπέχη; Διότι ἂν μὲν με κατήγγειλε διὰ να μου πάρη χρήματα, εἶναι συκοφάντης, εἰάν δε ὡς ἐχθρόν του με ἐκδικεῖται, ψευδεται, διότι ἔνεκα τῆς πονηρίας του οὔτε φίλον οὔτε ἐχθρόν τον εἶχα ποτέ. Φανερόν λοιπὸν εἶναι, κύριοι βουλευταῖ, ὅτι με φθονεῖ, διότι, ἂν καὶ ἔχω τοιοῦτον σωματικὸν ἐλαττώμα εἶμαι καλύτερος πολίτης ἀπὸ αὐτόν. Διότι ἔχω τὴν γνώμην, κύριοι βουλευταῖ, ὅτι τὰ σωματικὰ ἐλαττώματα θεραπεύονται μέχρις ἐνὸς βαθμοῦ με τὰ ψυχικὰ προτερήματα. Διότι εἰάν εἶχον ψυχικὰ ἐλαττώματα, ὅπως ἔχω σωματικὰ, καὶ εἰάν ἐζὼν βίον ἀτακτόν, κατὰ τι θα διέφερον ἀπὸ αὐτόν;

Περὶ τούτων λοιπὸν ἀρκοῦν τὰ λεχθέντα· δι’ ὅσα δε πρέπει ἐγὼ να ομιλῶ (ἀναιρῶν τὰ ἐπιχειρήματα του κατηγοροῦ μου) θα τὰ εἶπω ὅσον δύναμαι δι’ ὀλίγων. Ἰσχυρίζεται δηλαδὴ ὁ κατηγορὸς ὅτι ἀδίκως λαμβάνω κρατικὸν ἐπίδομα διότι καὶ κατὰ τὸ σῶμα εἶμαι τόσον δυνατός, ὥστε δὲν πρέπει να κατατάσσωμαι εἰς τοὺς ἀδυνάτους, καὶ ὅτι γνωρίζω τοιαύτην τέχνην, ὥστε να δύναμαι να συντηροῦμαι ἀπὸ τὰ ἐκ ταύτης κερδιζόμενα καὶ ἄνευ του κρατικοῦ ἐπιδόματος. Καὶ φέρει ὡς ἀπόδειξιν μὲν τῆς σωματικῆς δυνάμεώς μου τὸ ὅτι ἀναβαίνω εἰς τοὺς ἵππους, τῆς δὲ εὐπορίας μου τῆς προσδοκούμενης ἀπὸ

(γ) ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΕΞΕΩΝ

π.χ. αναζήτηση με το θέμα "πειθ" ή "λαθ" → να διακρίνει τους τύπους που σχετίζονται με τα συγκεκριμένα θέματα από άλλα αποτελέσματα τυχαία.

ο μαθητής μπορεί να αντλήσει βοήθεια από ηλεκτρονικά λεξικά ή από γραμματικά εγχειρίδια.

για τις παραγωγικές καταλήξεις: π.χ. κάνοντας αναζήτηση "τεον" και "ικος" → τρόπο με τον οποίο παράγονται τα ρηματικά επίθετα σε -τέος και τα επίθετα με την παραγωγική κατάληξη -ικός.

(δ) ΕΡΜΗΝΕΙΑ

τα σ.κ. εξαιρετικά χρήσιμα:

επιτρέπουν διερεύνηση μοτίβων ή θεμάτων σε έναν ή περισσότερους συγγραφείς

κατά τη διδασκαλία του «Επιτάφιου» μέσω αναζήτησης «Περικλή» σε ολόκληρο το έργο του Θουκ. → εντοπίσουν χωρία και να διακρίνουν την άποψη του Θ. για την πολιτική του Περ.

Το ίδιο για Θεμιστοκλή, Αλκιβιάδη ή Νικία

να επεκταθεί και σε άλλους συγγραφείς, π.χ. στον τρόπο που ο Πλάτωνας αντιμετωπίζει τον Περικλή ή οι ρήτορες του 4ου αι.

Στην περίπτωση της ποίησης. Αναζητούνται εύκολα ποιητικά μοτίβα:

Σε έργο : Ορέστεια Αισχύλου

Σε ολόκληρο συγγραφέα : Αισχύλο

Σε ποιητικό είδος : έπος, τραγωδία

π.χ. η λειτουργία των λέξεων που δηλώνουν φως και σκοτάδι

των παρομοιώσεων από τον κόσμο των άγριων ζώων και του κυνηγιού

ΕΝΟΤΗΤΑ IV

5.3.

Ηλεκτρονικοί συμφραστικοί πίνακες
λέξεων σε λογοτεχνικά έργα:
Ένα παράδειγμα διδακτικής αξιοποίησης

Τριανταφυλλιά Γιάννου

Τι είναι και σε τι χρησιμεύει ένας Συμφραστικός Πίνακας Λέξεων

πιο γνωστός ως
Concordance

έναν εξειδικευμένο τύπο λεξικογραφικής μελέτης.

πίνακα λέξεων ενός έργου ή μιας ομάδας έργων ενός ή περισσότερων συγγραφέων

κάθε τύπος παρατίθεται μαζί με τα άμεσα συμφραζόμενά του (συνήθως 1 αράδα).

Όλοι οι λεξικοί τύποι οργανώνονται σε ένα αλφαβητικό ευρετήριο.

Οι χρήσεις

φιλολογικές

γλωσσολογικές

λεξικογραφικές

στην κριτική αποκατάσταση παλαιότερων κειμένων

για την ανίχνευση θεμάτων, μοτίβων, εικόνων

για την ανάλυση και τη μελέτη της μικροδομής και της μακροδομής των λογοτεχνικών κειμένων

για τη μελέτη της υφολογίας και της μετρικής

παρακολούθηση: ιδιωματισμών, ιδιαίτερων σημασιών κλπ

για τη σύνταξη γενικών και ειδικών λεξικών.

στη διδασκαλία
της λογοτεχνίας

ανοιχτό εργαλείο με πολλαπλές δυνατότητες αναζήτησης και διερεύνησης.

Α.2. Ηλεκτρονικός Συμφραστικός Πίνακας Λέξεων για το ποιητικό έργο του Γ. Σεφέρη

Σε ηλεκτρονική μορφή στην "Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα":

<http://www.greek-language.gr/greekLang/literature/tools/concordance/index.html>.

Περιλαμβάνει το σύνολο του ποιητικού έργου του Σεφέρη, όπως εκδόθηκε στους τόμους:

- Ποιήματα
- Τετράδιο Γυμνασμάτων Β'
- Τα εντεψίζικα
- Ποιήματα με Ζωγραφιές σε Μικρά Παιδιά.

Η διάκριση σε τόμους → διαφορετικό τρόπο και χρόνο έκδοσης των ποιημάτων

→ θεματική κατηγοριοποίηση (οι 2 τελευταίες συλλογές για ειδική κατηγορία κοινού).

www.greek-language.gr

πύλη
για την Ελληνική γλώσσα

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Αρχική Νέα Ελληνική Νεοελλ. Λογοτεχνία Μεσαιωνική Ελληνική Αρχαία Ελληνική Θεωρία & Ιστορία Ενημέρωση

Γιώργος Σεφέρης (Ποιητικό έργο)

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

Βρες

Επιλογές αναζήτησης

- Ποιήματα
- Τετράδιο Γυμνασμάτων
- Τα Ενταψίζικα
- Ποιήματα με ζωγραφιές σε μικρά παιδιά

Ηλεκτρονικός Συμφραστικός Πίνακας Λέξεων για το ποιητικό έργο του Γ. Σεφέρη

Περιλαμβάνει

την Εισαγωγή στην έντυπη έκδοση

τους Πίνακες (Εκδόσεων, Συντομογραφιών και Τίτλων των ποιημάτων)

τους δύο Συμφραστικούς πίνακες (ελληνικών και ξένων λέξεων)

το Λημματολόγιο (αλφαβητικό κατάλογο με όλους τους τύπους και τον αριθμό εμφανίσεών τους)

το σώμα των Ποιημάτων του Σεφέρη.

αλφαβητικός
κατάλογος των τύπων
του Σ. μαζί με τα
συμφραζόμενά τους

Δίπλα σε κάθε τύπο: αριθμός → τη συχνότητα εμφάνισής στο σύνολο του έργου

Για κάθε τύπο: παραπομπή (υπερσύνδεσμος) στο ποίημα από το οποίο προέρχεται

δυνατότητα ειδικών ή
σύνθετων
αναζητήσεων:

στο πλαίσιο μιας συλλογής (λ. χ. στη συλλογή Στροφή).

σε τμήματα του κειμένου, όπως σε τίτλους (συλλογών ή ποιημάτων), motto, αφιερώσεις και τοπο-χρονολογίες

στο σύνολο των λεξικών τύπων ενός ποιήματος.

απευθύνεται

στους ειδικούς ερευνητές της νεοελληνικής ποίησης

σε μαθητές, φοιτητές και διδάσκοντες στη Δ.Ε. και στο Πανεπιστήμιο.

Ποιήματα του Σεφέρη στα σχολικά εγχειρίδια

■ Γυμνάσιο (Γ' τάξη):

- "Με τον τρόπο του Γ.Σ." (Τετράδιο Γυμνασμάτων)
- Τρία από τα "Δεκαέξι χάικου": "ΙΑ'", "ΙΕ'", "ΙΣΤ'" (Τετράδιο Γυμνασμάτων)

■ Λύκειο (Β' τεύχος):

- "Πάνω σ' έναν ξένο στίχο" (Τετράδιο Γυμνασμάτων)
- "Ελένη" (Ημερολόγιο Καταστώματος Γ')
- "Επί Ασπαλάθων ..." (Τετράδιο Γυμνασμάτων Β')
- "Ο βασιλιάς της Ασίνης" (Ημερολόγιο Καταστώματος Α')
- "Τελευταίος Σταθμός" (Ημερολόγιο Καταστώματος Β')

Προτάσεις διδακτικής αξιοποίησης

Προτείνεται:

Οι μαθητές να εργαστούν συνεργατικά (σε μικρές ομάδες) με τη μέθοδο του σχεδίου εργασίας (project).

Με διαφορετικές παραλλαγές του θέματος ανά ομάδα → να φωτιστούν ποικίλες όψεις του ποιητικού έργου

Να γίνει συστηματική αναφορά σε Λεξικά:

Να χρησιμοποιηθούν και άλλα ηλεκτρονικά προϊόντα:

λ.χ. σώματα κειμένων

ποιητικές απαγγελίες

έργο-βιογραφικές πληροφορίες

Να ευνοηθούν οι διακειμενικές προσεγγίσεις λ.χ.

Καβάφης-Σεφέρης

Σολωμός-Σεφέρης

Ερωτόκριτος-Σεφέρης

Ομηρικά έπη-Σεφέρης

Ευριπίδης-Σεφέρης

Η πορεία εργασίας να ευνοεί τη διερευνητική μάθηση: δηλ. οι μαθητές:

να αναζητήσουν απαντήσεις σε ερευνητικά ερωτήματα με τη βοήθεια του Συμφραστικού Πίνακα Λέξεων

να διαβάσουν όσο το δυνατόν περισσότερα ποιήματα

να συγκεντρώσουν και ερμηνεύσουν κειμενικά και διακειμενικά στοιχεία

να διερευνήσουν γλωσσικά και υφολογικά φαινόμενα

να συζητήσουν με βάση την ποίηση

να εμπλέξουν τα βιώματά τους στην ατομική τους ανάγνωση

να προχωρήσουν στη σύνταξη προσωπικού λόγου.

ΤΥΠΟΙ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΩΝ

Συλλογή παράλληλων χωρίων

■ Ανιχνεύονται στο πλαίσιο του Συμφραστικού Πίνακα Λέξεων:

μία ή περισσότερες λέξεις-κλειδιά μέσα στα συμφραζόμενά τους

→ να απομονωθούν τα παράλληλα χωρία και ποιήματα

κατόπιν να είναι δυνατή η συγκριτική τους ανάγνωση.

■ Στόχοι:

- Ο φωτισμός του υπό ανάγνωση ποιήματος από άλλα «ομόθεμα»
- Η συγκριτική ανάγνωση ποιητικών εικόνων, μοτίβων ή θεμάτων

■ Παράδειγμα:

-Κείμενο αναφοράς: "Τελευταίος σταθμός" (Β' Λυκείου)

Όροι αναζήτησης:

"Παραμύθι" "παραβολή" "τραγούδι" "λόγια" "ποιητής" "τέχνη" και παράγωγα.

Υπόθεση
εργασίας:

Να συγκεντρωθούν παράλληλα χωρία σχετικά με το έργο του ποιητή

να συγκροτηθεί μια συλλογή ποιημάτων "ποιητικής" (δηλ. μια συλλογή με ποιήματα (αυτο-)σχόλια για την ποιητική τέχνη).

Να παρουσιαστούν σχολιασμένες οι απόψεις του Σεφέρη για την ποίηση και το έργο του ποιητή.

Λεξιλογική-θεματική διερεύνηση

Ανιχνεύονται: λέξεις-έννοιες, ζεύγη λέξεων ή λέξεις κατά οικογένειες μέσα στα συμφραζόμενά τους → συγκεντρώνονται, κατηγοριοποιούνται → να διερευνηθούν οι σημασιολογικές αποχρώσεις και το ειδικό τους βάρος στο σύνολο του ποιητικού έργου.

■ Στόχοι:

-Η μελέτη ποιητικών εικόνων, μοτίβων ή θεμάτων.

-εντοπισμός μεταφορικών χρήσεων, συμβόλων και προσωποποιήσεων

-Η διερεύνηση του ποιητικού λεξιλογίου.

-Η προσέγγιση του ατομικού ποιητικού ιδιώματος.

- Οι διακειμενικές αναφορές, άμεσες και έμμεσες.

■ Παράδειγμα:

- Κείμενο αναφοράς: "Ο βασιλιάς της Ασίνης" (Β' Λυκείου)

■ Όροι αναζήτησης

"Πρόσωπο" και παράγωγα

Υπόθεση εργασίας:

Να συνταχθεί λεξικογραφικό άρθρο:ειδικές χρήσεις της λέξης "πρόσωπο" στο Σεφέρη ως δείγμα το αντίστοιχο από το Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/index.html.

Να επισημανθούν οι μεταφορικές-κυριολεκτικές χρήσεις, οι ειδικές χρήσεις στο πλαίσιο φράσεων (λ.χ. "κατά πρόσωπο") και τα παράγωγα (λ.χ. "προσωπάκι", "προσωπίδα").

Υφολογική διερεύνηση

■ Ανιχνεύονται:

- (α) η χρήση συγκεκριμένων μερών λόγου (λ.χ. επιθέτων).
- (β) γλωσσολογικές κατηγορίες (χρήση προσφυμάτων ή καταλήξεων, συνθετικά κ.ά)
- (γ) οι συχνότεροι ή σπανιότεροι συνδυασμοί λέξεων
- (δ) στατικά στοιχεία, λ.χ. λέξεις άπαξ.
- (ε) τα ιδιωματικά ή λόγια στοιχεία.
- (στ) ρητορικά στοιχεία (παρομοίωση, ομοιοκαταληξία, παρήχηση, επαναλήψεις)
- (ζ) η χρήση των κυρίων ονομάτων και των προσωποποιημένων εννοιών κ.ο.κ.

■ Στόχοι:

- Η μελέτη του ποιητικού ύφους.
- Η εξέταση των ρητορικών στοιχείων ενός συγγραφέα.
- Η διερεύνηση του ποιητικού λεξιλογίου.

■ Παράδειγμα:

- Κείμενο αναφοράς: "Ελένη" (Β' Λυκείου)

■ Όροι αναζήτησης

" Γαλαζόπλωρο καράβι "

Υπόθεση εργασίας:

- Να διερευνηθούν οι υφολογικές επιλογές του ποιητή ως προς τη χρήση επιθέτων.
- τα επίθετα που αποδίδονται στο "καράβι" ("κοινά", "σπάνια" και «νεολογισμούς»)
- Και τα κοσμητικά επίθετα που χρησιμοποιούνται στο ποίημα "Ένας γέροντας στην ακροποταμιά".
- σχολιάζουμε την επιλογή "γαλαζόπλωρο" (λαμβάνουμε υπόψη από ποια αφηγηματική φωνή εκφέρεται η λέξη και γιατί επιλέγει αυτό το ύφος ομιλίας για το ποιητικό πρόσωπο που τον εκφέρει).

Συνδυαστικές αναζητήσεις

Οι παραπάνω τύποι αναζητήσεων μπορούν να συνδυαστούν σε προτάσεις εργασίας

(λ.χ. αναζητήσεις σε επίπεδο θεματικό και λεξικολογικό ή λεξικολογικό και υφολογικό)

■ Στόχοι:

- Η πολύπλευρη ανάγνωση συγκεκριμένων ποιημάτων

- Η μελέτη βασικών θεμάτων και χαρακτηριστικών της Σεφερικής ποίησης

- Η κατανόηση του σημασιολογικού - ιστορικού φορτίου της ποιητικής γλώσσας

■ Παράδειγμα:

- Κείμενο αναφοράς: " Πάνω σ' έναν ξένο στίχο " (Β' Λυκείου)

■ Όροι αναζήτησης

Οικογένεια λέξεων "θάλασσα"

Υπόθεση εργασίας:

να μελετήσουμε την παρουσία της θάλασσας στο Σ. από άποψη θεματική, λεξιλογική, υφολογική.

1. Με τη βοήθεια λεξικών → κατάλογο με λέξεις της οικογένειας «θάλασσα»

- διακρίνουμε σε όσες χρησιμοποιούνται ως συνώνυμες, για να δηλώσουν τη "θάλασσα"
- σε όσες παραπέμπουν έμμεσα στη " θάλασσα".

Πόσο συχνή είναι η χρήση όρων που αναφέρονται στη θάλασσα στο συνολικό λεξιλόγιο του Σ;

Ποιες λέξεις χρησιμοποιούνται συχνότερα, για να δηλώσουν την έννοια "θάλασσα" (λ.χ. περισσότερα ρήματα ή ουσιαστικά);

μπορεί να διακριθούν από υφολογική άποψη οι λέξεις σε λόγιες, ιδιωματικές, προφορικές, ποιητικές κλπ.;

Πόσες χρησιμοποιούνται σε εικόνες και παρομοιώσεις; Υπάρχουν μεταφορικές χρήσεις και πώς εξηγούνται;

Σε ποια ποιήματα του Σεφ. εμφανίζονται οι λέξεις με μεγαλύτερη συχνότητα

Με ποια άλλα αγαπημένα μοτίβα-θέματα συμπλέκεται το θέμα της "θάλασσας" στην ποίηση του Σεφέρη;

μπορεί να διακριθεί το σημασιολογικό εύρος και το επίπεδο χρήσης της (λ.χ. κυριολεξία, μεταφορά, χρήση τεχνικής ορολογίας κ.ο.κ.);

Με ποιον τρόπο συνήθως παριστάνεται η θάλασσα; Ποιες θαλασσινές εικόνες προτιμά ο ποιητής;

Ποια είναι η σημασία του θαλασσινού τοπίου στην εικονογραφία ειδικά και στην ποίηση γενικότερα του Σεφέρη;

Συνδυαστικές αναζητήσεις: Άλλες προτάσεις:

Κείμενο αναφοράς: "Πάνω σ' έναν ξένο στίχο" (Β' Λυκείου)

Όροι αναζήτησης: σχετικά με τον "Οδυσσέα" (λ.χ. Ιθάκη, Τροία, σύντροφοι, Σειρήνες, Κύκλωπας κ.ο.κ.).

Κείμενο αναφοράς: "Με τον τρόπο του Γ.Σ." (Γ' Γυμνασίου)

Όροι αναζήτησης: Ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα και επιρρήματα που σχετίζονται με τις λέξεις "ταξίδι" "καράβι", και παράγωγες λέξεις

Κείμενο αναφοράς: "Τελευταίος σταθμός" (Β' Λυκείου)

Όροι αναζήτησης: Ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα και επιρρήματα που σχετίζονται με τις λέξεις "φεγγάρι", "άστρα", "νύχτα", και παράγωγες λέξεις.

Κείμενο αναφοράς: "Τελευταίος σταθμός" (Β' Λυκείου)

Όροι αναζήτησης: "Νόστος", "επιστροφή", "γυρισμός", και συνώνυμες-παράγωγες λέξεις.

Κείμενο αναφοράς: "Ελένη" (Β' Λυκείου)

Όροι αναζήτησης: Διερεύνηση των κυρίων ονομάτων (ανθρωπωνυμίων και τοπωνυμίων).

-Κείμενο αναφοράς: "Επί Ασπαλάθων ..." (Β' Λυκείου)

Όροι αναζήτησης: "Πέτρες", "κολόνες", "μάρμαρα", "μνημεία", "αγάλματα", και συνώνυμες-παράγωγες λέξεις.

-Κείμενο αναφοράς: "Ο βασιλιάς της Ασίνης" (Β' Λυκείου)

Όροι αναζήτησης: "Φως"- "σκοτάδι", "επιφάνεια"- "βάθος", "παρόν"- "παρελθόν", "παρουσία"- "απουσία", και συνώνυμες-παράγωγες λέξεις.

Κείμενο αναφοράς: "Τελευταίος σταθμός" (Β' Λυκείου)

Όροι αναζήτησης: "σαν", "ωσάν" σε συνδυασμό με λέξεις που σχετίζονται με τη γη ή με γεωργικές εργασίες (λ.χ. σπέρνω, θερίζω, τρύγος, χώμα, χωράφι κ.ο.κ.).